

POLDER NIJBROEK

Inventarisatie duikers en bruggetjes aan de Middendijk

**Gelders Genootschap
2021**

Polder Nijbroek - Inventarisatie duikers en bruggetjes aan de Middendijk

In opdracht van gemeente Voorst

Contactpersoon: Paulien Dekker

Middendijk 38, Nijbroek; juli 2021

Gelders Genootschap, Arnhem

Auteur: Gerard Derks m.m.v. Sazya Zeefat

Definitieve versie: 9-12-2021

1 Inleiding

Op 22 juli 2021 is een veldinventarisatie gemaakt van duikers / dammen en bruggetjes langs de Middendijk te Nijbroek. Deze bevinden zich in/over de watergangen aan beide zijden van de Middendijk, vroeger ook wel aangeduid als de oostelijke en westelijke Middendijkse Wetering, en dienden ter ontsluiting van de erven en landerijen. Binnen de bebouwde kom is de westelijke Middendijkse wetering (grotendeels) gedempt.

De ouderdom van de duikers en bruggetjes is moeilijk in te schatten. In de archieven (gemeente Voorst; Polderdistrict Veluwe en voorgangers) zijn geen oude vergunningaanvragen en bouwtekeningen gevonden. Alleen in het archief van het Polderdistrict Veluwe zijn enkele stukken betreffende verleende vergunningen voor dammen met duikers te vinden. Deze betreffen alle (prefab) betonnen duikers uit de periode 1967-1983.

De oudere duikers zijn vermoedelijk zonder vergunning gebouwd / opgemetseld door een lokale timmerman / aannemer. Deze dateren hoogstwaarschijnlijk van voor de Tweede Wereldoorlog, vermoedelijk uit het Interbellum. Ongetwijfeld zijn sommige van deze duikers hersteld of opnieuw opgemetseld in meer recenter tijd.

Ook voor de bruggetjes zijn geen vergunningaanvragen en bouwtekeningen gevonden. De ouderdom van de bruggetjes laat zich nog moeilijker inschatten dan die van de duikers.

2 Duikers

Typen duikers

De oudste duikers zijn (gemetselde dan wel betonnen) exemplaren met aan weerszijden van de dam opgemetselde wanden - veelal met afgeronde uiteinden - en afgesloten door een rollaag. Deze opgemetselde wanden zijn door middel van ijzeren ankers veranderd aan de achterliggende constructie. Bij de dam naar de Blankematerweg (bij Middendijk 70A) zijn deze ankers sierlijk vormgegeven.

Van dit oudste type duiker zijn meerdere voorbeelden bewaard gebleven. Een goed voorbeeld (met opnieuw opgemetselde rollaag) is te vinden bij Middendijk 28. Dat pand is gebouwd in 1935, mogelijk zijn toen ook de dam en duiker aangelegd en gebouwd. Een andere ligt bij Middendijk 42A.

Van dit oudste type werd tussen Middendijk 36 en 38 een opmerkelijke variant aangetroffen van een gemetselde duiker met betonnen (of met beton aangesmeerde?) wanden met afgeronde hoeken.

De duikers van dit oudste type met gemetselde onderdelen zijn te beschouwen als de meest waardevolle in cultuurhistorisch en landschappelijk opzicht. In de achter in dit rapport opgenomen inventarisatietabel zijn 27 exemplaren van dit type duiker opgenomen. Het type met de opgemetselde wanden - voorzien van een rollaag en afgeronde hoeken - zou een goed referentiebeeld kunnen zijn (ter inspiratie) bij vervanging / vernieuwing.

Bij Middendijk 52 - een pand uit 1967 - ligt een betonnen duiker met uit gestapelde betonnen balken opgebouwde wanden. Daarnaast zijn er nog diverse jongere, volledig in beton uitgevoerde duikers in verschillende varianten. Deze jongere typen duikers zijn wellicht van geringere cultuurhistorische en landschappelijke waarde, maar vertellen toch ook een deel van het verhaal van de polder Nijbroek.

Voorbeelden van de verschillende typen duikers zijn opgenomen in fotobijlage A.

Bouwtechnische staat en herstel

Vanwege de vele begroeiing was de bouwtechnische staat van veel duikers vanaf de openbare weg moeilijk te beoordelen; de duikerdelen onder water en onder de dammen waren vanzelfsprekend evenmin zichtbaar vanaf de openbare weg.

Duidelijk is dat diverse duikers in slechte of matige bouwtechnische staat verkeren. Met name bij de types met de gemetselde wanden is dat vanaf de openbare weg soms heel duidelijk zichtbaar. Voorbeelden daarvan zijn de duikers tegenover Middendijk 63, tussen Middendijk 63 en 60, bij Middendijk 66 en bij Middendijk 87. Zie fotobijlage B.

De duikers bij Middendijk 63 en 87 lijken er het slechtst aan toe en zouden met voorrang hersteld moeten worden, gevolgd door de beide andere duikers. Daarna kan vooral gedacht worden aan duikers bij monumenten en vanwege de ensemblewaarden (zie hierna onder 4) aan de series duikers aan de oostzijde van de Middendijk

3 Bruggetjes

Net als de duikers zijn ook de vele bruggetjes over de weteringen langs de Middendijk karakteristiek voor Nijbroek. Ze zijn er in verschillende maten, vormen en materialen. Het aantal vanuit cultuurhistorisch oogpunt waardevolle bruggen aan de Middendijk bleek beperkt. De meest interessante, wat rijker vormgegeven bruggetjes zijn te vinden bij de grotere woonhuizen en de monumentale boerderijen. Zie fotobijlage C. De vaste voetbrug bij de trafo bij Middendijk 55 is net als de trafo zelf rijksmonument.

Aanbevolen wordt om twee of drie standaardtypen bruggetjes te laten ontwerpen met wat variatie in de (rijkdom van de) verschijningsvorm afgestemd op het type bebouwing waarbij ze geplaatst gaan worden. Hieruit zouden bewoners van het gebied kunnen kiezen bij vervanging / vernieuwing. Wellicht kunnen oude foto's (indien beschikbaar) een bron van inspiratie zijn bij het ontwerpen van deze standaardtypen.

4 Ensembles

Waardevolle ensembles waarbij duikers en bruggetjes een rol spelen zijn er op verschillende schaalniveaus. Vaak horen ze bij een wat groter woonhuis of monumentale boerderij, maar bijvoorbeeld ook bij een trafo. De duiker in de Blankematerweg met zijn sierlijke ankers vormt een fraai ensemble met het direct omringende landschap.

Binnen de dorpskom is sprake van een grotere concentratie van duikers en bruggen door de grotere bebouwingsdichtheid. Langs de oostzijde van de Middendijk vormen ze samen een interessante reeks. Zie fotobijlage D en voor de ensembles met trafo's fotobijlage E.

Duiker in de Blankematerweg (naast Middendijk 70A); juli 2021

Fotobijlage A Typologie duikers

Dam en duiker; Middendijk 28

Links: Middendijk 42A; rechts dam met duiker naar de Blankematerweg (nabij Middendijk 70A)

Links: Middendijk, tussen 36 en 38; rechts: Middendijk 52

Fotobijlage B Duikers in slechte of matige bouwtechnische staat

Links en rechts: duiker tegenover Middendijk 63

Duikers tussen Middendijk 63 en 60 (links) en bij Middendijk 66 (rechts)

Links en rechts: duiker bij Middendijk 87

Fotobijlage C Bruggetjes

(ver)nieuw(d)e brug bij Middendijk 29 (Juffer Aaltjes' Erve of Aaltjeshoeve; gemeentelijk monument)

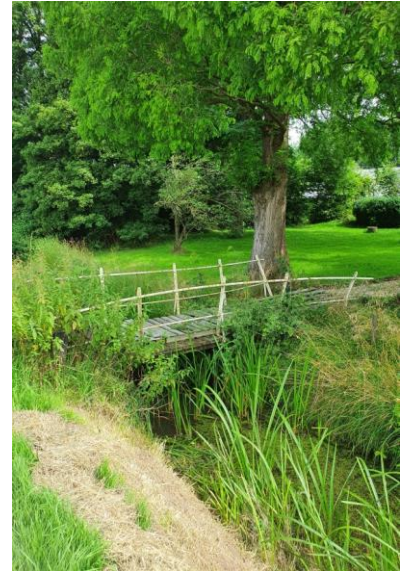

Middendijk 36

Middendijk 38

Middendijk 54 (Lommerlust; gemeentelijk monument)

Middendijk 63 (Bijvank; rijksmonument)

Fotobijlage D Ensembles - Dorpskom

Links en rechts: duikers bij het rijtje Diaconiehuysjes Middendijk 44-50 (gemeentelijk monument); de gemetselde wanden met afgeronde hoeken zijn aan de straatzijde naar buiten afgebogen.

Links: Middendijk 40; rechts: Middendijk 42

Middendijk 42A

Fotobijlage E Duikers / bruggen bij Trafo's

Bij Middendijk 55. Trafo (ca 1925) met vaste voetbrug (rijksmonument)

De vaste voetbrug bestaat uit een horizontale overbrugging van gewapend beton aan weerszijden geflankeerd door een rollaag. De rollaag wordt aan de hoofdeinden gemarkeerd door een vierkante, bakstenen pijler met afdekplaat. Vanaf de pijlers bevinden zich aan de oeverzijde bakstenen keermuren aan de bovenzijde afgesloten door een rollaag. Het einde van de keermuren wordt gemarkeerd door een vierkante gemetselde pijler met afdekplaat

Links: trafo tussen Middendijk 25-27 (1965); rechts betonnen brug bij trafo t.o. Middendijk 73 (trafo uit de jaren '60 vervangen door recent exemplaar)

Inventarisatie duikers (oudste type met gemetselde onderdelen)

* Betreft de meest waardevolle voorbeelden van duikers met gemetselde elementen

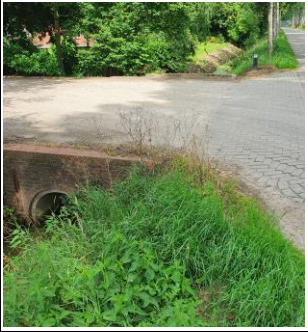
* Volgorde: van zuid naar noord

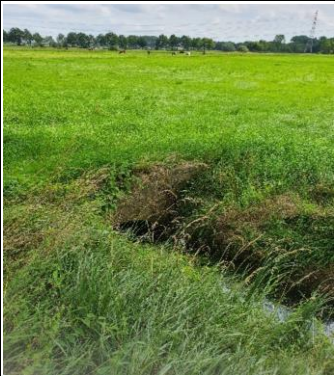
* datering panden overgenomen uit BAG (kunnen latere verbouwingen betreffen)

Nr	Foto	Locatie	Toelichting	Bouwtechnische staat
01		Middendijk 7 (Dijkhuizen)	Inrit boerderijtje uit 1928 N.B. ook betonnen beschoeiing met gemetselde bovenlaag	
02		Middendijk 10	Inrit boerderijtje uit 1913	
03		Middendijk 21 (Rozenhof)	Inrit woning uit 1930	
04		Middendijk 29 (Juffer Aaltjes' Erve of Aaltjeshoeve)	Inrit monumentale boerderij (GM) uit 1877 en ouder	
05		Middendijk 22	Inrit boerderij uit 1950 en ouder	

06		Middendijk 31 Bebouwde kom	Inrit woning (bungalow) uit 1958	
07		Middendijk 28 Bebouwde kom	Vooraan lange oprit, beplant met wilgen (pand uit 1935)	
08		Middendijk 30 Bebouwde kom	Inrit boerderijtje uit 1873	
09		Middendijk 34 Bebouwde kom	Dam naar bedrijf	
10		Direct ten noorden van Middendijk 36 Bebouwde kom	opmerkelijke variant van een gemetselde duiker met betonnen (of met beton aangesmeerde?) wanden met afgeronde hoeken	
11		Middendijk 40 Bebouwde kom	Inrit pand uit 1950	

12		Middendijk 42 Bebouwde kom	Inrit pand uit 1921	
13		Middendijk 42a Bebouwde kom	Inrit woning uit 1975	
14		Middendijk 44-50 Bebouwde kom	Duikers bij het rijtje Diaconiehuysjes Middendijk 44-50 (gemeentelijk monument); de gemetselde wanden met afgeronde hoeken zijn aan de straatzijde naar buiten afgebogen.	
15		Middendijk 59 (Barmen 't Loo)	Inrit monumentale boerderij (GM) uit 1912	
16		Tegenover Middendijk 63		slechte bouwkundige staat
17		Nabij Middendijk 60 (tussen 63 en 60)	Toegang tot weiland	Matige / slechte bouwkundige staat

18		Middendijk 60	Inrit boerderij uit 1927 en ouder	
19		Middendijk 66	Inrit boerderij uit 1912	Matige / slechte bouwkundige staat
20		Middendijk 75a	Inrit pand uit 1970	
21		Middendijk Tussen 77 en 81	Toegang tot weiland	
22		Middendijk 83	Inrit boerderij uit 1920	

23		Middendijk Tussen 83 en 85	Toegang tot weiland	
24		Middendijk 87	Inrit boerderij uit 1934	slechte bouwkundige staat
25		Middendijk 89	Inrit woonhuis / boerderij uit 1971	
26		Middendijk Blankematerweg	Duiker onder Blankematerweg Voorzien van sierankers	
27		Middendijk 74	Inrit boerderij uit 1922	

74